

Szabó Sándor (1935-2025) emlékezete

Pogány György¹

¹ Magyar Könyvtárosok Egyesülete Bibliográfiai Szekció

A sűrű havazás ellenére sokan gyűltünk össze 2026. február 3-án a Farkasréti temetőben, hogy végső útjára kíséreljünk a Tanár Urat, a 2025. december 15-én elhunyt dr. Szabó Sándort.

Szabó Sándor a hazai könyvtárosképzés meghatározó személyisége volt évtizedeken keresztül. Az MKE 1999. évi pápai vándorgyűlésén – amelyre nagy várakozással készült, tekintettel arra, hogy szülővárosa volt a dunántúli iskolaváros – mint egy uralkodói cercle résztvevője fogadta a tanítványok szeretettelgi köszöntését. Megkérdeztem tőle: tulajdonképpen hány tanítványa lehetett az évek, évtizedek során. Kicsit elgondolkozott, majd felidézve pályafutása főbb állomásait, megadta a választ: „Körülbelül 6000 lehetett”. Ez azt jelenti, hogy a ma még pályán lévő középkorú és idősebb könyvtárosok túlnyomó többsége valamilyen formában tanítványának mondhatja magát.

Szabó Sándor 1935. március 30-án született, nem Szombathelyen, ahol közvélekedés szerint világra jött, hanem az említett Pápán. Persze a szombathelyi kötődésnek van reális alapja: édesapja a vasútnál dolgozott, sokszor helyezték ide-oda, végül Sándor 6 éves korában került a család a vasi megyeszékhelyre, így iskolai tanulmányai, az első eszmélések, életre szóló barátságok későbbi jeles pályatársakkal, így *Kovács Mária*¹ és *Takács Miklóssal*² Szombathelyhez kötődnek. A várossal, Vas megyével egész későbbi életében is bensőséges kapcsolatot ápolt, alighanem ennek is volt köszönhető legendás barátsága a szintén vasi kötődésű *Fülöp Gézával*.³ 1954-ben érettségizett kitűnő eredménnyel a Nagy Lajos Gimnáziumban, és még abban az esztendőben megkezdte tanulmányait az ELTE magyar–történelem szakán, ahol 1958-ban szerzett diplomát. Nem könyvtárosnak készült, nyelvész szeretett volna lenni, de a beígért gyakornoki állás a Nyelvtudományi Intézetben meghiúsult, így elfogadta a Központi Pedagógus Továbbképző Intézetben felkínált könyvtárosi állást. Amikor a következő évben megindult az ELTE-n a kiegészítő tagozaton a könyvtárosképzés, elvégezte, és ezzel 1962-ben végérvényesen eljegyezte magát szakmánkkal. A képzéssel csakhamar kapcsolatba került: 1962-ben a Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK) munkatársa lett, és bekapcsolódott a 2,5 éves, iskolarendszeren kívüli könyvtárosképzésbe. Ez a kurzus a fejlődő magyar könyvtárügy fontos intézménye lett, az 1960-as, 1970-es években a pályán lévő könyvtárosok nagy része a KMK-ban szerezte meg szakmai ismereteit. Szabó Sándor a tájékoztatás elnevezésű tárgyat oktatta, ezzel a diszciplínával egy életre összefonódott személye.

Szakmai pályáján 1975-ben fontos változás történt: attól az évtől az ELTE Könyvtártudományi Tanszékén lett főállású oktató, a nyugállományba vonuló *Szentmihályi János*⁴ örát vette át. Egyetemi oktatóként bontakozott ki tudományos munkássága, a magyar nemzeti bibliográfiai rendszerről írt disszertációjával 1980-ban bölcsészdoktori címet szerzett. Csakhamar a tanszék meghatározó tanára lett, komoly szerepe volt abban, hogy a képzőhely helyzete *Kiss István*,⁵ *Babiczy Béla*⁶ és *Dán Róbert*⁷ rövid ideig tartó tanszékvezetői működése után Fülöp Géza irányításával megszilárdult, és a 80-as években sikeresen kapcsolódott be a nemzetközi könyvtárosképzésbe az intézmény, illetve vette át és ültette be a nemzetközi trendeket a hazai könyvtártudományba.

Szabó Sándor kitűnő tanár volt. Elérte, ami csak keveseknek sikerül: hallgatói megkedvelték tantárgyát, a tájékoztatást. Ebben persze elsősorban személyiségének volt meghatározó szerepe; a szakma elsajátítása mellett olyan többletet is adott tanítványainak, amely meghatározta később egész szakmai, de nemcsak szakmai: egész emberi kapcsolatrendszerüket, értékrendjüket. A tapintat, az egymásra figyelés, a személyiség tiszteletben tartása, megbecsülése volt az a többlet, amit órán Tőle kaptak hallgatói és az, hogy a könyvtáros hivatása révén az emberiség nagy szellemeivel kerül kapcsolatba, ezért nem árt a szakmai alázat a pályán.

1992-ben elnyerte az ELTE Tanárképző Főiskolai Kar Könyvtártudományi Tanszékének vezetői tisztségét. Beosztásában sikeresen kamatoztatta több évtizedes oktatói tapasztalatait, ugyanakkor kitűnő vezetői tulajdonságait is kibontakoztatta. Szilárd elképzelései voltak a tanszék munkáját illetően, és ezeket az elgondolásokat sikeresen képviselte a főiskola vezetői előtt. Szívós kitartásának, diplomáciai érzékének köszönhetően a főiskola szervezeti egységei között a könyvtári tanszék komoly

szakmai elismerésben és nemcsak erkölcsi, de érezhető anyagi támogatásban is részesült. Ugyan nem ő alapította a tanszéket, *Szepesváry Tamás*⁸ váratlan halála után került a pozícióba, de tény, hogy az ő vezetésével szilárdult meg annak helyzete és lett a hazai könyvtárosképzés fontos intézménye. Míg korábban nem voltak főállású oktatók, irányítása mellett csakhamar 5 fős tanszék lett a szervezeti egységből, és további külsős előadók is erősítették az oktatói kart. A kétszagos nappali mellett beindult a diplomával rendelkezők számára a kiegészítő, az érettségizetteknek pedig a levelező tagozatos képzés. Szabó Sándornak nagy szerepe volt abban, hogy mind az egyetemi, mind a főiskolai oktatás sikeresen kapcsolódott be a TEMPUS programba, és az elnyert támogatások révén alapvetően megújult a tanszékek infrastruktúrája. 1993-ban új tanterv készült. Szabó Sándor empatikus, kedves személyiségének köszönhető, hogy a főiskolai tanszéken igazi csapatszellem alakult ki, jó hangulatban, derűsen zajlottak az óráközi megbeszélések, illetve a tanév végén többnyire Sándor Duna-kanyari nyaralójában megrendezett tanszéki összejövetelek.

Szabó Sándor 2000-ig vezette a tanszéket, majd oktatóként, főiskolai docens beosztásban működött közre a képzésben. Amikor megtörtént az ELTE és a Tanárképző Főiskola szervezeti integrációja, az újonnan megalakult ELTE BTK Informatikai és Könyvtártudományi Intézetében folytatta pályáját.

Szabó Sándor kivette részét a vidéki főiskolákon folyó könyvtárosképzésből is, így Baján, Jászberényben és Szombathelyen vállalt több-kevesebb órát. Fontos szerepe volt a Gutenberg János Könyvkereskedelmi Szakiskolán folyó oktatómunkában.

Szabó Sándornak hosszú, eredményes élet adatott. Az utóbbi években ugyan fizikailag már meglehetősen gyenge volt, és felesége elhunytá óta nehezen viselte a magányt, de szelleme fiatalosan friss maradt, személyes találkozók, telefonos beszélgetéseken változatlanul érdekelte a szakma, figyelemmel kísérte a könyvtárosság új fejleményeit.

Életútja lezárultával a magyar könyvtárosképzés nagy egyéniségétől búcsúzunk, attól az oktatótól, aki a képzés emblematikus személyiségeinek, *Szentmihályi Jánosnak*, *Fülöp Gézáknak*, *Szelle Bélának*,⁹ *Babiczy Bélának*, *Voit Krisztinának*¹⁰ volt méltó pályatársa.

Pogány György

Jegyzetek

¹ Kovács Mária (1941–2017) könyvtáros, oktató, a Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola könyvtári tanszékének docense.

² Takács Miklós (1933–2013) könyvtáros, a Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár igazgatója 1961–1994 között.

³ Fülöp Géza (1928–1998) könyvtáros, művelődéstörténész, az MTA doktora, az ELTE Könyvtártudományi Tanszékének oktatója, 1986–1994 között a tanszék vezetője.

⁴ Szentmihályi János (1908–1981) eredetileg jogász végzettségű műfordító, kritikus, 1949-től a budapesti Egyetemi Könyvtár könyvtárosa 1961-ig, közben 1953-tól az ELTE Könyvtártudományi Tanszékének kezdetben külső oktatója, 1964-től főállású adjunktus, majd egyetemi docens, kandidátus.

⁵ Kiss István (1922–1978) könyvtáros, irodalomtörténész, az ELTE Könyvtártudományi Tanszékének oktatója, 1972–1976 között a tanszék vezetője, kandidátus.

⁶ Babiczky Béla (1919–2004) könyvtáros, 1952-től az ELTE Könyvtártudományi Tanszékének oktatója, 1967-től egyetemi docens, 1978–1980 között a tanszék vezetője.

⁷ Dán Róbert (1936–1986) művelődéstörténész, hebraista, könyvtáros, az MTA doktora, 1980–1986 között az ELTE Könyvtártudományi Tanszékének vezetője.

⁸ Szepesváry Tamás (1931–1992) könyvtáros, rendszerszervező informatikus, az ELTE Tanárképző Főiskolai Kar Könyvtár Könyvtártudományi Tanszékének vezetője 1987-től 1992-ig.

⁹ Szelle Béla (1934–2008) könyvtáros, az ELTE Könyvtártudományi Tanszékének oktatója 1958 és 2004 között, 1990-től 2000-ig az ELTE BTK Központi Könyvtárának igazgatója.

¹⁰ Voit Krisztina (1940–2010) könyvtáros, könyvtörténész, 1963-tól az ELTE Könyvtártudományi Tanszékének oktatója, 1994–1997 között a tanszék vezetője.